

ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ Ι. ΚΟΝΙΔΑΡΗ
Τακτικοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ο ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ», ΤΟΜ. Θ', ΑΡΙΘ. 4

ΑΘΗΝΑΙ
1967

ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ Ι. ΚΟΝΙΔΑΡΗ
Τακτικού καθηγητού του Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ο ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ», ΤΟΜ. Θ', ΑΡΙΘ. 4

ΑΘΗΝΑΙ
1967

ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ Ι. ΚΟΝΙΔΑΡΗ

Τακτικού καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ο ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Βαρυσήμαντα γεγονότα παγκοσμίου ἐκκλησιαστικῆς σημασίας συμβαίνουν κατὰ τὰς ἡμέρας μας. Ταῦτα δὲ εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὰ παγκοσμίου σημασίας πολιτικά γεγονότα, ἅτινα μεταμορφώνουν τὸν βίον τοῦ κόσμου.

Καμμία ἄλλη γενεὰ πρὸ ἡμῶν δὲν ἐξήσε παγκόσμιον ἱστορίαν ὡς ἡ ἡμετέρα. Δύναται ὅμως νὰ λεχθῇ, ὅτι ἐπὶ τοῦ Ἑκκλ. πεδίου ὑπῆρξε λίαν ἐνωρὶς ἡ συνείδησις τῆς ἀνάγκης τῆς Ἑνότητος, διότι ἐνῶ ἡ ραγδαιότης τῆς ἐξελίξεως ὠδήγησεν εἰς τὴν δημιουργίαν παγκοσμίου ὀργανώσεως τῆς «Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν» κατὰ τὸ 1920, ἡ ραγδαιότης τῆς ἐξελίξεως καὶ τὰ προβλήματα, ἅτινα ἐγεννήθησαν ἐπὶ τοῦ παγκοσμίου πεδίου, τῆς διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὠδήγησεν εἰς τὴν συγκρότησιν τοῦ Παγκοσμίου Συνεδρίου τῆς Ἱεραποστολῆς ἐν Ἑδιμβούργῳ τῷ 1910, ἥτοι πρὸ τοῦ α' Παγκοσμίου πολέμου. Εἰς ἐκεῖνο τὸ χρονικὸν σημεῖον τοποθετεῖται ἡ ἀρχὴ τῆς Οἰκουμενικῆς κινήσεως, ἀλλὰ τὴν προῖστορίαν της ἀνάγουν πολλοὶ εἰς τοὺς χρόνους τῶν ἀποπειρῶν πρὸς ἔνωσιν τῶν Ἑκκλησιῶν.

Ἀναμφιβόλως ὅμως εἰς τὰς ἀποπείρας ταύτας μεγάλην κέκετται σπουδαιότητα ἡ ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἀρξαμένη κίνησις πρὸς ἔνωσιν τῆς Παλαιοκαθολικῆς Ἑκκλησίας καὶ τῆς Ὁρθοδόξου.

Ὡς εἶναι γνωστόν, τῷ 1870 πολλοὶ Ρωμαιοκαθολικοί, ἐν οἷς διέπρεπεν ὁ περιώνυμος καθηγητὴς τοῦ Μονάχου Döllinger, ἀντετέθησαν εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς Α' Συνόδου τοῦ Βατικανοῦ, δι' ἧς ἀνεκηρύχθη ὁ Πάπας ἀλάθητος, ὅταν ὁμιλῇ «ἀπὸ καθέδρας» (ex cathedra) καὶ ἐξαγγέλλῃ ἀλήθειαν τῆς πίστεως, ὑποχρεωτικὴν διὰ τοὺς πιστοὺς καὶ τὴν σωτηρίαν των. Σημειωτέον, ὅτι διὰ νὰ ἀναγνωρίσωμεν, ὅτι μία ἀπόφασις τοῦ ρωμαίου Ἐπισκόπου εἶναι ἀλάθητος πρέπει νὰ εὕρωμεν ἐν αὐτῇ χρησιμοποιοῦμενον τὸν ὅρον - ρῆμα «definimus», τοῦτέστιν ὀρίζομεν.

Ἐκτοτε (1870) καὶ μέχρι σήμερον μόνον μία τοιαύτη ἀπόφασις ἐξεδόθη, τῇ 1ῃ Νοεμβρίου 1950. Διὰ τῆς ἐν λόγῳ ἀποφάσεως διευτώθη τὸ δόγμα περὶ «ἐνσωμάτου ἀναλήψεως τῆς Θεοτόκου εἰς τοὺς οὐρανοὺς».

Ἀσφαλῶς τὸ δόγμα τοῦτο τοῦ ἀλαθήτου, τοῦ ρωμαίου Ἐπισκόπου,

ἀποτελεῖ μέγιστον καὶ ἀνυπέρβλητον ἐμπόδιον διὰ τὴν Ἑνωσιν τῶν Ἑκκλησιῶν.

Ὅθεν δικαίως ἐξηγέρθησαν πολλοὶ Ρωμαιοκαθολικοί, οἵτινες καὶ ἀπέτελεσαν τὴν Παλαιοκαθολικὴν Ἑκκλησίαν.

Αὕτη ἐπλησίασε τότε τὴν ἡμετέραν, ὃ δὲ διάλογος μετ' αὐτῆς θ' ἀρχίσῃ μετ' ὀλίγον. Εἰς τὴν προπαρασκευὴν δὲ τοῦ διαλόγου τούτου ἀποβλέπει τὸ βιβλίον τοῦ Μητροπολίτου τῶν Σάρδεων Μαξίμου ὑπὸ τὸν τίτλον «Παλαιοκαθολικισμὸς καὶ Ὁρθοδοξία, Ἀθῆναι 1966, σελ. 187».

Ἡ νέα αὕτη ἐργασία τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Σάρδεων κ. Μαξίμου — λίαν γνωστοῦ λογίου καὶ ἐξ ἄλλων δημοσιευμάτων — μαρτυρεῖ περὶ τῆς ἱκανότητος καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ οἰκουμενικοῦ πνεύματος τοῦ ἀνδρός, ὅστις συνεχίζει τὴν ὡραίαν παράδοσιν τοῦ θρόνου του. Ἀρμόζει δὲ νὰ τὴν ἀναλύσωμεν ἔνεκα τῆς σπουδαιότητος αὐτῆς διὰ τὸν διάλογον ὃ ὁποῖος καθωρίσθη εἰς τὴν Γ' Πανορθόδοξον διάσκεψιν καὶ τὴν 2αν Ἐπιτροπὴν ἐν Βελιγραδίῳ.

Ὁ Σεβασμιώτατος μετὰ τὰ προλεγόμενα (σελ. 7 - 12) ἐξετάζει εἰς 8 μέρη τὰ ἐξῆς ζητήματα· Α' τὰ κατὰ τοὺς Προδρόμους τοῦ Παλαιοκαθολικισμοῦ (13 - 37)· Β' τὰ κατὰ τὴν ἐν Βατικανῷ Σύνοδον (38 - 56)· Γ' τὰ κατὰ τὴν κίνησιν τῶν Παλαιοκαθολικῶν ἐν Γερμανίᾳ (συνέδρια Μονάχου 1871, Πολωνίας 1872, Κωνσταντίας 1873, Freiburg 1874 καὶ τὰ κατὰ τὸ Μεταρρυθμιστικὸν ἔργον ἐν Γερμανίᾳ, σελ. 57 - 82). Εἰς τὸ Δ' μέρος ἐξετάζεται ἡ Παλαιοκαθολικὴ κίνησις ἐν Ἑλβετίᾳ, Αὐστροουγγαρίᾳ, Τσεχοσλοβακίᾳ, ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις, τῇ Ἰταλίᾳ καὶ Ἰσπανίᾳ καὶ ἐν Μ. Βρετανίᾳ καὶ παρὰ τοῖς Μαριαβίταις (κοινότης ἐν Πολωνίᾳ δημιουργηθεῖσα ἐκ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἱερέων τῆς Ρωσπολωνίας διὰ τοῦ τάγμ. τῶν Φραγκισκανῶν ἐν Πολωνίᾳ. Ἡ ἐκ τοῦ Maria - vitae πρὸς βελτίωσιν τῆς ἀθλίας καταστάσεως τοῦ λαοῦ), οἵτινες συνεδέθησαν ἀπὸ τοῦ 1909 μετὰ τῶν Παλαιοκαθολικῶν μέχρι τοῦ 1924 (σελ. 83 - 102). Εἰς τὸ Ε' τμήμα (σελ. 103 - 108) ὁ συγγραφεὺς ἀσχολεῖται μὲ τὴν βαρυσήμαντον διάσκεψιν - δήλωσιν τῆς Οὐτρέχτης (24 Σεπτεμβρίου 1889), ἡ ὁποία ὡς γνωστὸν ὠδήγησεν εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς «Ἐνώσεως τῆς Οὐτρέχτης», ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ κύριον ἐνωτικὸν ἔγγραφον τῶν Παλαιοκαθολικῶν.

Τὸ Σ' τμήμα ἀφιερῶνται εἰς τὴν ἐκκλ. διοίκησιν καὶ ὀργάνωσιν τῶν Παλαιοκαθολικῶν (109 - 114). Τὸ Ζ' εἰς τὴν λατρείαν (115 - 120) καὶ τὸ Η' εἰς τὸ θέμα «Οἱ Παλαιοκαθολικοὶ σήμερον» (121 - 123).

Εἰς τὰς σχέσεις Παλαιοκαθολικῶν καὶ Ὁρθοδόξων ἀφιερώνει ὁ σ. τὸ Θ' τμήμα τῆς λίαν κατατοπιστικῆς ἐργασίας του (σελ. 124 - 156), διότι διαπραγματεύεται τὰ κατὰ τὰ ἐνωτικὰ συνέδρια τῆς Βόννης (1874 καὶ 1875), τὸν θεολογικὸν διάλογον μεταξὺ τῶν ἐπιτροπῶν Πετροπόλεως καὶ Ρότερδαμ καὶ τὴν Συνδιάσκεψιν τῆς Βόννης (τοῦ 1931).

Ἀκολουθεῖ τὸ παράρτημα (σελ. 159 - 187), εἰς τὸ ὁποῖον ὀρθῶς περιελήφθησαν ἔγγραφα βασικά διὰ τὸν κατατοπισμὸν τοῦ Ὁρθοδόξου ἀναγνώστου.

Ἐγγραφα : Α) ἡ ἐν Οὐτρέχτῃ δῆλωσις τοῦ 1889, Β) ἡ ἔκθεσις τῆς ἐπιτροπῆς Πετρουπόλεως πρὸς τὴν Σύνοδον τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, Γ) ἡ γνώμη τῆς ἐν Ρόττερδαμ ἐπιτροπῆς περὶ τῆς ἐκθέσεως τῆς ὡς ἄνω Ρωσικῆς Ἐπιτροπῆς (α' filioque, β' διδασκαλία περὶ τῆς Θ. Εὐχαριστίας, γ' διδασκαλία περὶ τῶν 7 Οἰκουμενικῶν Συνόδων, δ' κανονικὸς χαρακτήρ τῶν χειροτονιῶν τῶν Παλαιοκαθολικῶν ἐπισκόπων, ε' λειτουργία).

Παράρτημα περιλαμβάνεται ὡσαύτως εἰς τὸ Δ' τμήμα ὑπὸ τὸν τίτλον Δ' «αἱ Ἀποκρίσεις τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Ρόττερδαμ (ζητήματα : Filioque, Θ. Εὐχαριστία, αἱ Ἑπτὰ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, χειροτονίαι, λειτουργία).

Τὸ Εὖν ἔγγραφον περιέχει τὴν ἀπάντησιν τῆς ἐν Ρόττερδαμ ἐπιτροπῆς τῶν Παλαιοκαθολικῶν εἰς τὴν διαγνώμην τῆς ἐν Πετροπόλει Ἐπιτροπῆς τῆς 11 - 23 Αὐγ. 1897 καὶ ἄρα ἀναφέρεται εἰς τὰ ὡς ἄνω μνημονευθέντα ζητήματα.

Τοιοῦτον εἶναι τὸ περιεχόμενον τοῦ νέου πονήματος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Σάρδεων κ. Μαξίμου, ὁ ὁποῖος παρέχει πράγματι ὑπηρεσίαν σημαντικὴν εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ Ἱεραρχίαν, ἡ ὁποία ἀπεφάσισεν ἐν τῇ Γ' Πανορθόδοξῳ Διασκέψει τῆς Ρόδου καὶ εἰς τὴν σχετικὴν ἐπιτροπὴν, ἥτις συνεστήθη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀποφάσεων τῆς Ρόδου, τὸν διάλογον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μετὰ τῶν Παλαιοκαθολικῶν. Ὡς εἶναι δὲ γνωστὸν, ἡ ἐν λόγῳ ἐπιτροπὴ συνεδρίασεν ἐν Βελιγραδίῳ κατὰ Σ/βριον τοῦ 1966 ¹.

Τὸ ὕλικὸν τὸ ὁποῖον παρέχεται ἐνταῦθα εἶναι, πράγματι, κατατοπιστικόν, διὰ τοὺς Ὁρθοδόξους ἀντιπροσώπους, οἱ ὁποῖοι θὰ συγκροτήσουν τὴν Ἐπιτροπὴν διαλόγου μετὰ τῶν Παλαιοκαθολικῶν, διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους :

1. Εἶναι ἀληθῶς περίεργον καὶ ἀκατανόητον πῶς αἱ ἐν Βελιγραδίῳ συνελθοῦσαι, φυσικὰ κεχωρισμένως, ἐπιτροπαὶ (α' Πανορθόδοξος ἐπιτροπὴ διὰ τὸν διάλογον μετὰ τῶν Ἀγγλικανῶν καὶ β' Πανορθόδοξος ἐπιτροπὴ διὰ τὸν διάλογον μετὰ τῶν Παλαιοκαθολικῶν) ἀνεπισήμως ὀνομάζονται Δ' Πανορθόδοξος διάσκεψις. Ὁ ὅρος οὗτος ἀνήκει, κατὰ φυσικὸν λόγον, εἰς τὴν ποτὲ συγκληθησομένην τοιαύτην διάσκεψιν, ἡ ὁποία φυσικῶς θ' ἀποτελῇ ἐν σῶμα με ὠρισμένον ἐνιαῖον πρόγραμμα καὶ ἀποστολήν. Ἡ τυχὸν ὑποδιαίρεσις ἐνὸς σώματος εἰς τμήματα ἢ ἐπιτροπὰς οὐδεμίαν σημασίαν ἔχει, ἐφ' ὅσον τοῦτο εἶναι σύνθετος. Ἐν Βελιγραδίῳ ὅμως συνήλθον δύο ἀπολύτως κεχωρισμέναι ἐπιτροπαὶ με διάφορα θέματα, διάφορον σύνθεσιν καὶ φυσικά Προέδρους, δι' ὃ καὶ τὰ πορίσματα εἶναι ἐντελῶς διάφορα πρὸς ἄλληλα, ἀφοῦ αἱ ἀποφάσεις ἀφοροῦν εἰς ἄλλο ἀντικείμενον. Δὲν εἶναι δὲ καὶ συμφέρον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν νὰ δίδωνται δικαιώματα Διασκέψεως εἰς δύο ἐπιτροπὰς τῆς Γ' Πανορθόδοξου διασκέψεως, ὀνομασθεῖσας ρητῶς διὰ τοῦ ὅρου «Ἐπιτροπὴ».

1ον) Διότι περιέχει με ἀπλότητα καὶ σαφήνειαν γεγραμμένην τὴν ἱστορίαν τῆς διαμορφώσεως τοῦ Παλαιοκαθολικισμοῦ καὶ τὰς προϋποθέσεις αὐτοῦ.

2ον) Διότι περιέχει τὸ ἀναγκαῖον ὑλικὸν διὰ τὴν συζήτησιν τῶν θεμάτων τοῦ διαλόγου, ὡς καθορίζονται ταῦτα εἰς τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Βελιγραδίου (σελ. 622 ἐξ. τοῦ ΜΓ' τόμου τῆς «Ἐκκλησίας» τοῦ 1966).

3ον) Διότι καθιστᾷ δυνατὴν τὴν συγκριτικὴν ἐξέτασιν τῆς τοποθετήσεως τῶν Παλαιοκαθολικῶν εἰς τὰ θέματα εἰς τὰ ὁποῖα ὑπάρχει προσέγγισις ἢ διαφωνία μεταξύ Ὁρθοδόξιας καὶ Παλαιοκαθολικισμοῦ. Ὁ σκοπὸς δι' ὃν ἐγράφη τὸ παρὸν πόνημα ἐκπληροῦται, διότι τὸ κείμενον δὲν εἶναι βεβαρημένον διὰ πολλῶν σημειώσεων καὶ βοηθημάτων καὶ δὴ καὶ νεωτέρων, ἅτινα γνωρίζουσι, βεβαίως, οἱ εἰδικοὶ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς Συμβολικῆς καὶ Ὁμολογίας (Konfessionskunde) ἐργαζόμενοι, ἀλλὰ δὲν γνωρίζουσι καὶ δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην αὐτῶν οἱ ἀπὸ τῆς θέσεως τῆς ἱεραρχίας κρίνοντες τὰ ζητήματα ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου. Οὗτοι πρὸ πάντων ἔχουσιν ἀνάγκην ἐνὸς καθαροῦ καὶ εὐλήπτου κειμένου πρὸς κατατοπισμόν. Ἐν προκειμένῳ ὁ Σεβ. Σάρδεων κ. Μάξιμος μᾶς δίδει ἐν τοιοῦτο καλῶς γεγραμμένον κείμενον.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου πρῶτον μὲν εἰς τὰς σελίδας 154 - 155, εἴτα δὲ εἰς οὐσιώδεις σημείον τῶν Προλεγομένων.

α. Εἰς τὴν σελίδα 154 σημειοῦται πολὺ ὀρθῶς ὅτι «Ἐν ἐκ τῶν θεμάτων ὅπερ ἀσφαλῶς γεννᾷ πολλὰ καὶ σοβαρὰ ἐρωτήματα ἐξ ἐπόψεως καὶ πλευρᾶς Ὁρθοδόξου, εἰς τὰ ὁποῖα θὰ κληθῶσιν οἱ Παλαιοκαθολικοὶ ν' ἀπαντήσωσιν», εἶναι καὶ τὸ ζήτημα τῆς ἐπελθούσης ἐν Βόννῃ, κατὰ τὴν 2αν Ἰουλίου 1931, περὶ μυστηριακῆς κοινωνίας (intercommunio=ἀκριβέστερον θὰ ἡδύνατο νὰ μεταφρασθῇ ὁ ὅρος οὗτος διὰ τῆς ἐκφράσεως «Μυστηριακὴ διακοινωνία», πρὸς δήλωσιν τοῦ γεγονότος τῆς μυστηριακῆς κοινωνίας μεταξύ ὁμολογιῶν μὴ ἔχουσῶν ἐνότητα πίστεως) «συμφωνίας μεταξύ ἀντιπροσώπων τῶν Παλαιοκαθολικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀγγλικανικῆς Ὁμολογίας».

Εἰς τὴν συμφωνίαν ρητῶς καθορίζεται ὅτι «ἡ Μυστηριακὴ κοινωνία δὲν ἀπαιτεῖ παρ' ἑκατέρας Ἐκκλησίας τὴν ἀποδοχὴν πάσης δογματικῆς γνώμης μυστηριακῆς εὐλαβείας ἢ λειτουργικῆς πράξεως, ἰδιαζούσης εἰς τὴν ἄλλην, ἀλλ' ὑπονοεῖ, ὅτι ἑκάτερα πιστεύει, ὅτι ἡ ἄλλη κέκτηται πάντα τὰ οὐσιώδη σημεῖα τῆς Χριστιανικῆς πίστεως.

Ἡ συμφωνία αὕτη, τῆς Μικτῆς Δογματικῆς ἐκ Παλαιοκαθολικῶν καὶ Ἀγγλικανῶν Ἀντιπροσώπων Ἐπιτροπῆς, ἐπεκυρώθη ἀργότερον καὶ ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων ἐκατέρωθεν Ἐκκλησιαστικῶν Ἀρχῶν, ἥτοι τῆς Συνόδου τῶν Παλαιοκαθολικῶν Ἐπισκόπων ἀφ' ἐνός, συνελθούσης τὴν 25ην Σε-

πτεμβρίου 1931 ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Οὐτρέχτης καὶ τῶν δύο Ἐκκλησιαστικῶν Συνελεύσεων (Convocations) ἢ Συνόδων (Κανταουρίας καὶ Ὑόρκης) τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ἀφ' ἑτέρου, συγκροτηθεῖσων τὴν 20ὴν Ἰανουαρίου 1932.

Καὶ εἶναι, ὄντως, ἀπορίας ἄξιον, ὅτι ἡ συμφωνία αὕτη, καίπερ γενομένη ὀλίγους μῆνας πρὸ τῆς συγκληθείσης κατ' Ὀκτώβριον (2 - 28) τοῦ 1931 Συνδιασκέψεως μεταξὺ Παλαιοκαθολικῶν καὶ Ὀρθοδόξων Ἀντιπροσώπων, προκαλοῦσα δὲ καὶ καθ' ἑαυτὴν καὶ ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον αὐτῆς σοβαρὰς ἐπιφυλάξεις ἀπὸ πλευρᾶς Ὀρθοδόξου, οὐ μόνον δὲν ἀπετέλεσεν ἀντικείμενον συζητήσεως κατὰ τὴν ὥς ἄνω Συνδιάσκεψιν, ἀλλ' οὐδὲ ἐθίγη κἄν ἀπὸ Παλαιοκαθολικῆς τοῦλάχιστον πλευρᾶς τὸ θέμα.

Θὰ ἤρμοξε δέ, ὅπως ἡ σπουδαιότατη ὑποσημείωσις 1 τῆς σελίδος 155 λάβῃ θέσιν εἰς τὸ κείμενον, διότι ἀφορᾷ εἰς θέμα πρωταρχικῆς σημασίας. Πᾶς ὀρθόδοξος Θεολόγος εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ συμμερισθῇ τὰς ἐπιφυλάξεις τοῦ Σεβ. Σάρδεων, περὶ ὧν λέγει τὰ ἐξῆς : «Ἐπιφυλάξεις, αἵτινες καθίστανται ἔτι πλέον σοβαραί, καθ' ὅσον ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία, διευρύνουσα τὰς πρὸς ἔνωσησιν συνομιλίας αὐτῆς μετὰ πλείστων ἐκ τῶν Προτεσταντικῶν Ὁμολογιῶν, ὑπὸ ἄμεσον προοπτικὴν αὐτὴν ταύτην τὴν μετ' αὐτῶν μυστηριακὴν κοινωνίαν, ἥδη de facto προῆλθεν εἰς ἀνάλογον κοινωνίαν μεθ' ὁμολογιακῶν Προτεσταντικῶν Συγκροτημάτων, ὡς αἱ ἡνωμέναι «Ἐκκλησίαι» τῶν Νοτίων Ἰνδιῶν, ἣτις, δημιουργεῖ ἐπιπλοκάς εἰς τὰς περαιτέρω σχέσεις τῶν Ἐκκλησιῶν πρὸς τὸν Ἀγγλικανισμόν καὶ κατ' ἐπέκτασιν καὶ πρὸς τοὺς Παλαιοκαθολικοὺς, οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται ἀπὸ τοῦ 1931 εἰς μυστηριακὴν κοινωνίαν πρὸς τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν. Ἐπιφυλάξεις ἐπίσης θὰ ἡδύνατο νὰ προκαλέσῃ καὶ ἡ ἐν τῷ συνελθόντι ἀπὸ 23 - 26 Σεπτεμβρίου 1965 ἐν Βιέννῃ 19ῃ Διεθνεῖ Παλαιοκαθολικῷ Συνεδρίῳ ἐγκριθεῖσα μυστηριακὴ κοινωνία μεταξὺ τῶν Παλαιοκαθολικῶν καὶ τῶν αὐτονόμων «καθολικῶν» Ἐκκλησιῶν τῶν Φιλιππίνων, τῆς Πορτογαλίας καὶ τῆς μετερρυθμισμένης Ἐπισκοπελιανῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἰσπανίας. Καίτοι δὲν εἶναι γνωστοὶ ἐν λεπτομερείαις οἱ ὅροι καὶ οἱ λόγοι, ἐφ' ὧν ἐστηρίχθη ἡ ὡς ἄνω ἀπόφασις, διευτυπώθη ἐν τούτοις ἡ ἄποψις, ὅτι ἡ μυστηριακὴ κοινωνία μετὰ τῶν μνημονευθεῖσων Ἐκκλησιῶν ἀπεφασίσθη ἐν μεγάλῃ σπουδῇ, ὅτι δέον ἵνα θεωρηθῇ ὡς ὅλως ἀνεπαρκὴς ἡ ἀπὸ μέρους αὐτῶν ἀποδοχὴ - ὑπογραφή τῆς «Δηλώσεως τῆς Οὐτρέχτης» ἢ οἰουδῆτινος ἄλλου παρομοίου ἐγγράφου καὶ ὅτι θὰ ἔδει, ἀπαραιτήτως, νὰ εἶχε προηγηθῇ ἡ ἀπὸ μέρους μιᾶς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς διακρίβωσις τῶν ὑφισταμένων δυνατοτήτων παρὰ τινι τῶν ὑποψηφίων διὰ μυστηριακὴν κοινωνίαν Ἐκκλησιῶν, ὡς ἐπίσης καὶ ὁ ἀκριβὴς καθορισμὸς τῶν δογματικῶν ὑποχρεώσεων, ἃς πρόκειται ἡ συμβαλλομένη Ἐκκλησία νὰ ἀποδεχθῇ. Διότι ἐπισταμένη ἐξέτασις τῆς ὁμολογίας πίστεως τῆς Ἐκκλησίας τῶν Φιλιππίνων, ἐπὶ παρα-

δείγματι, ὡς αὕτη διατυπώσεται τοῦλάχιστον ἐν τῷ Corpus Confessionum, θὰ ἐνεφάνιζε πολλὰς διαφορὰς πρὸς τὴν πίστιν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας καὶ ἐπομένως ἀνυπερβλήτους ἴσως δυσχερείας, διὰ τὴν ἀποδοχὴν αὐτῆς εἰς μυστηριακὴν κοινωνίαν (Irenikon, 1965, No 4, σελ. 462 - 472)».

Ἡ ἐν Βελιγραδίῳ ληφθεῖσα ἀπόφασις περὶ τῶν προϋποθέσεων τοῦ διαλόγου μεταξὺ Ὁρθοδόξων καὶ Παλαιοκαθολικῶν δικαιώνει πλήρως τὰς ἀπόψεις τοῦ Σεβ. Σάρδεων (πρβλ. σελ. 89 - 90 τῆς μελέτης Ἰ. Καρμίρη, «Ὁρθοδοξία καὶ Παλαιοκαθολικισμός. Ἀθῆναι 1966»). Ἐν σελίδι 89 ἀναγινώσκουμεν : «V. Πρὸς τοῦτοις μέγα καὶ δυσχερὲς θέμα διὰ τοὺς Ὁρθοδόξους ἀποτελεῖ καὶ ἡ ἐν ἔτει 1931 μεταξὺ τῆς Παλαιοκαθολικῆς καὶ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας συναφθεῖσα συμφωνία περὶ μυστηριακῆς κοινωνίας, ὡς καὶ ἡ ἐπέκτασις τῆς κοινωνίας ταύτης τῆς Παλαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν αὐτόνομον Ἐκκλησίαν τῶν Φιλιππίνων καὶ τὰς μετερρυθμισμένας Ἐκκλησίας τῆς Πορτογαλίας καὶ τῆς Ἰσπανίας, αἵτινες ὅμως εὐρίσκονται ἐν κοινωνίᾳ μετὰ διαφόρων ἄλλων Προτεσταντικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ κοινοτήτων, ὧν τινες ἀπορρίπτουσι καὶ θεμελιώδη εἰσέτι δόγματα τῆς Χριστιανικῆς πίστεως. Ἐν τῷ προσεχεῖ μετὰ τῶν παλαιοκαθολικῶν διαλόγῳ δέον ὅπως ὑποδειχθῇ αὐτοῖς, ὅτι ἡ βάσις ἐφ' ἧς ἐστηρίχθη ἡ μυστηριακὴ κοινωνία αὐτῶν μετὰ τῶν εἰρημένων Ἐκκλησιῶν εἶναι ἀπαράδεκτος ὑπὸ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἥτις διδάσκει, ὅτι ἀπαραίτητος προϋπόθεσις τῆς μυστηριακῆς κοινωνίας εἶναι ἡ πλήρης καὶ ἀπόλυτος ἐνότης καὶ ταυτότης ἐν τῇ δογματικῇ διδασκαλίᾳ. Ἡ τυχὸν ἐμμονὴ τῶν Παλαιοκαθολικῶν ἐν τῇ μυστηριακῇ κοινωνίᾳ μετὰ τῶν διαληφθεῖσων Ἐκκλησιῶν αὐτονόητον εἶναι ὅτι ἀποτελεῖ μέγα ἐμπόδιον εἰς τὸν διάλογον αὐτῶν μετὰ τῶν Ὁρθοδόξων».

α) Εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ διαλόγου μετὰ τῶν Ἀγγλικανῶν καὶ εἰς τὴν Δ' κατηγορίαν θεμάτων ἀναγινώσκουμεν συμπληρωματικῶς (αὐτόθι, σελ. 95) : «Ζητήματα τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἐξετασθοῦν εἰς πρώτην σειρὰν ἅμα τῇ ἐνάρξει τοῦ Διαλόγου μετὰ τῶν Ἀγγλικανῶν.

1. Ἡ δυνατότης τῆς ἐνώσεως μετὰ τῶν Ἀγγλικανῶν κατόπιν τῆς Intercommunio αὐτῶν μετὰ τῶν Παλαιοκαθολικῶν, Λουθηρανῶν, ἴσως δὲ καὶ Μεθοδιστῶν».

β) Ὁ ἀναγνώστης δέον νὰ προσέξῃ ὡσαύτως καὶ τὰ ἐν σελίδι 10 - 12 τῶν Προλεγομένων σημειούμενα, διότι ἀφορῶσιν εἰς τὴν θεμελιώδη τοποθέτησιν ἡμῶν ἐναντι τῶν Παλαιοκαθολικῶν καὶ τὴν ἀνάγκην προγραμματισμένης ἐκκλ. πολιτικῆς, ἐσωτερικῆς τε καὶ ἐξωτερικῆς.

Ὁ Σεβ. τονίζει, ὀρθῶς, ὅτι οἱ παλαιότεροι ὀρθόδοξοι θεολόγοι διηρέθησαν εἰς δύο παρατάξεις ἐν τῇ ἀντιμετώπισει τοῦ Παλαιοκαθολικισμοῦ. «Καὶ οἱ μὲν ἐξ αὐτῶν (ἐκ τῶν ἡμετέρων Νικηφόρος Καλογεράς, Διομήδης Κυριακός, Φίλιππος Παπαδόπουλος καὶ ἄλλοι, ἐκ δὲ τῶν Ρώσων V. Bololof,

I. L. Yunnissef, A. Kireef, I. Sokolof, Balgeef, Svetlof καὶ ἄλλοι), ἐκπροσωποῦντες μᾶλλον τὴν φιλελευθέραν παράταξιν, ἠρκοῦντο, ὅπως οἱ παλαιοκαθολικοὶ ἀναπτύσωσι τὸν παπισμὸν καὶ τὰ παπικὰ δόγματα, τὰ μετὰ τὸ Σχίσμα εἰσαχθέντα, καί, ἐπανερχόμενοι εἰς τὴν κατάστασιν τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας πρὸ τοῦ Θ' αἰῶνος, στηριχθῶσιν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν 8 πρώτων αἰώνων, ἔβλεπον δὲ διὰ τοῦτο ἐπὶ θύραις τὴν μετὰ τῶν Παλαιοκαθολικῶν ἔνωσιν, οἱ δὲ ἐξ αὐτῶν (ἐκ τῶν ἡμετέρων Ζήκος Ρώσης, Ἰ. Μεσολωρᾶς, ἐκ δὲ τῶν Ρώσων Goussef, Maltchef, Kerensky, Σέργιος Ἐπίσκοπος τότε Φιλανδίας, κατόπιν Πατριάρχης Ρωσίας καὶ ἄλλοι), ὑπερσυντηρητικῶν τάσεων, ἦσαν μᾶλλον ἀδιάλλακτοι, φρονοῦντες ὅτι οἱ Παλαιοκαθολικοὶ ὤφειλον, ὅπως ἀποδεχθῶσιν ὄχι μόνον τὰς ἀποφάσεις πασῶν ἀνεξαιρέτως τῶν 7 Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν ἄλλων Συνόδων καὶ ἰδίᾳ τὰς ἀποφάσεις τῶν Συνόδων τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος καὶ ὅτι, ἐπομένως, θὰ ἔδει ὅπως οὗτοι προσχωρήσωσιν ἀπλῶς εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν.

Ἡ ἔλλειψις ἀκριβοῦς μέτρου εἰς ἀμφοτέρας τὰς παρατάξεις καὶ ἡ ἐπικράτησις ἐν τέλει τῶν ὑπερσυντηρητικῶν τάσεων συνετέλεσαν οὐ μόνον εἰς τὴν ματαίωσιν τῆς μετὰ τῶν Παλαιοκαθολικῶν συνεννόσεως τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν πλήρους σχεδὸν ἀπομονώσεως τῶν Παλαιοκαθολικῶν, οἵτινες, μικροὶ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν δύναμιν, ἐξησθένησαν μεταγενεστέρως ἐν μέσῳ ξένου περιβάλλοντος, προασπιζόμενοι μὲν τὴν θέσιν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς πλείστους κινδύνους ἐκτεθειμένοι. Δυστυχῶς ἡ ἀπουσία — ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην — προγραμματισμένης ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ ὡς πρὸς τὰς παρουσιαζομένας εἰς αὐτὴν εὐκαιρίας ἐν τε τῇ Ἀνατολῇ (ὡς πρὸς τὰς Ἀνατολικὰς Ἐκκλησίας) καὶ ἐν τῇ Δύσει (ὡς πρὸς τοὺς Παλαιοκαθολικοὺς καὶ Ἀγγλικανούς) συνετέλεσεν, ὥστε νὰ χαθῇ ἡ εὐκαιρία τῆς μετὰ τῶν Παλαιοκαθολικῶν συνεννόσεως τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, ἥτις, ἄνευ καὶ τῆς ἐλαχίστης ἀπὸ μέρους ἡμῶν δογματικῆς ὑποχωρήσεως, θὰ εἶχεν, ἀσφαλῶς, σπουδαῖα ἐκατέρωθεν ἀποτελέσματα.

Ἄλλ' ἐὰν ἡ πρὸ τοῦ αἰῶνός μας ἐποχὴ, διὰ τὴν κρατοῦσαν τότε μονομερῆ καὶ ἐπίμονον ἀντίληψιν τῶν διαφορῶν Θεολογικῶν ἰδίᾳ κύκλων ἐν τῇ ἐξετάσει καὶ μελέτῃ τῶν ἐκάστοτε ζητημάτων καὶ προβλημάτων, θὰ ἠδύνατο νὰ ὀνομασθῇ ὡς ἡ ἐποχὴ τῆς ἀπομονώσεως καὶ τῆς διαιρέσεως, ἡ ἀπὸ τοῦ πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου καὶ ἐντεῦθεν περίοδος δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ, καὶ διὰ μόνην τὴν καταβαλλομένην ἐνωτικὴν προσπάθειαν, ἡ ἐποχὴ τῆς ἐνώσεως, τῆς ἀνασυνδέσεως καὶ τῆς μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐγρηγόρσεως ἐνιαίας χριστιανικῆς συνειδήσεως.

Ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία, μικρὸν μετὰ τὴν λήξιν τοῦ πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, εἶχεν ἀναλάβει διὰ τοῦ Ἀγιοτάτου Ἀποστολικοῦ καὶ

Οἰκουμενικοῦ Θρόνου τὴν πρωτοβουλίαν τῆς προτάσεως τῆς συμπήξεως, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς τότε κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν, κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν, τῆς πρωτοβουλίας ταύτης γνωστῆς γενομένης διὰ τῆς ἀπολυθείσης ἐν ἔτει 1920 περιπύστου ἱστορικῆς ἐγκυκλίου αὐτοῦ πρὸς ἀπάσας τὰς Χριστιανικὰς Ἐκκλησίας.

Ἐκτοτε ἤρχιζε νέα περίοδος εἰς τὰς σχέσεις μεταξύ Ὁρθοδόξων καὶ Παλαιοκαθολικῶν ὑπὸ τὸ νέον, ἀκριβῶς, τῆς ἐποχῆς πνεῦμα. Αἱ τῆς νέας περιόδου ἐπαφαὶ λαμβάνουν χώραν εἰς τὰ Συνέδρια τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως ἐν Λωζάννῃ τῷ 1927, ἐν Γενεύῃ τῷ 1930 καὶ εἰς τὸ ἐν Λάμπεθ συνέδριον τῶν Ἀγγλικανῶν κατὰ τὸ 1930. Ἀποτέλεσμα τῶν ἐπαφῶν τούτων ὑπῆρξεν ἡ Συνδιάσκεψις τῆς Βόννης ἐν ἔτει 1931, ἣτις ἐνέχει σπουδαιότητα τὴν σημασίαν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ περαιτέρω καθορισμοῦ τῆς δογματικῆς διδασκαλίας τῶν Παλαιοκαθολικῶν καὶ ἀποτελεῖ τὸν σημαντικώτερον σταθμὸν εἰς τὰς μετ' αὐτῶν σχέσεις τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας. Καίτοι ἐν τῇ Συνδιασκέψει ταύτῃ φαίνεται ὅτι ἐπῆλθε συμφωνία ἐπὶ τῶν πλείστων ἐκ τῶν συζητηθέντων θεμάτων, οὐχ ἥττον ὅμως ἀπαιτεῖται εἰσέτι ἡ τελεία ἐτοιμασία καὶ ἐξομάλυνσις τῆς πρὸς πλήρη συμφωνίαν ἀγοῦσης ὁδοῦ· διότι καὶ μετὰ πάροδον τόσων ἐτῶν καὶ μετὰ τόσας σοβαρὰς ἐρεῦνας καὶ συζητήσεις καὶ συγγραφὰς καὶ συνεννοήσεις, ἱκανὰ ὑπολείπονται εἰσέτι πρὸς ἀκριβῆ διαλεύκανσιν καὶ ἀσφαλῆ καθορισμόν. Τοῦτο δὲ οὐδόλως πρέπει νὰ φαίνεται παράδοξον, οὐδὲ νὰ προκαλῇ ἀμφιβολίας καὶ δισταγμούς, ἀλλὰ, τοῦναντίον, πρέπει νὰ ζωογονῇ καὶ νὰ ἐνθαρρύνῃ τὰς εὐγενεῖς προσπάθειας τῆς πλήρους καὶ εἰλικρινοῦς ἐνώσεως. Διότι ἀφ' ἐνὸς μὲν πρέπει νὰ ἀναλογιζώμεθα ὅτι μακρῶν αἰώνων θρησκευτικὸς βίος ἐν τῇ Ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ κατέστησε δοξασίας τινὰς δυσapaλλάκτους, ἀφ' ἑτέρου δὲ δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι τὰ μεγάλα ἔργα δὲν συμπληροῦνται ἐν βραχεῖ χρόνῳ, οὔτε καὶ παρασκευάζονται εὐκόλως, προχείρως καὶ ἀταλαιπώρως, ἀλλ' ἀπαιτοῦν μακρὰν καὶ μεμελετημένην προετοιμασίαν.

Ὁ συγγραφεὺς ὀρθῶς χαρακτηρίζει τὴν ἐργασίαν του «... ἐν πολλοῖς ὡς ἀπλὴ ἱστορικὴ σύνθεσις, ἂν ὅχι παντός, τοῦλάχιστον ἱκανοῦ μέρους ἐξ ὧν ἐγράφησαν ὑπὸ ἡμετέρων καὶ ξένων ἐρευνητῶν τῆς ἱστορίας τῆς Παλαιοκαθολικῆς Κινήσεως καὶ τῶν σχέσεων αὐτῆς πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν».

Ταῦτα προσυπογράφωμεν λίαν εὐχαρίστως.

Τοιοῦτον εἶναι τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Σάρδεων κ. Μαξίμου, ὁ ὁποῖος προσφέρει μίαν νέαν εἰσέτι ὑπηρεσίαν εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν, ἣν τόσον ἐνισχύει ὁ Πάνσεπτος Οἶκουμ. Θρόνος, οὔτινος ἐξαιρετος ἱεράρχης εἶναι καὶ ὁ Σεβασμιώτατος Σάρδεων κ. Μάξιμος.